

Taiwanské dejiny ako literatúra, literatúra ako dejiny – rane povojnové poviedky od Ye Shitaoa

TÁŇA DLUHOŠOVÁ

Aký je vzťah historickej reality, historického naratívu a literatúry? Ye Shitao 葉石濤, lektor taiwanskej literatúry, sa v rane povojnovej tvorbe pokúsil vytvoriť nové paradigma taiwanskej literatúry, ktoré tiež definuje taiwanskú národnú a kultúrnu identitu v neistých časoch po skončení druhej svetovej vojny. Poviedky zasadené do kontextu významných udalostí z dejín Taiwanu špecifickým spôsobom zobrazujú históriu, formujú povedomie o nej a predstavujú nové chápanie historického významu zobrazených udalostí.

Dejiny a budovanie národnej identity

Význam dejín, alebo či chceme historického naratívu, je z pohľadu budovania národnej identity naprosto zásadný. Národ, nacionalizmus, národná identita, bez ohľadu ako tieto termíny konkrétne definujeme, sa k histórii zhusta obracajú a stoja na nej.¹ Všeobecné vnímanie histórie vychádza podľa Prasenjita Duary z osvietenického lineárneho konceptu dejín ako napredujúceho vývoja, kde jedna udalosť spôsobuje ďalšiu. Moderné národy či národné hnutia tak vidia seba samých ako nasledovníkou a víťazou nad minulými režimami. Lineárne koncipovaná a vnímaná história je dôkazom a zárukou ich existencie.²

Ale ako Duara upozorňuje, história je viac než lineárnym výkladom minulých udalostí. Predkladá tak koncepciu „rozvetvenia“ histórie, kde významy historického výkladu sú rozptýlené v čase a priestore. Táto koncepcia si je vedomá praktiky „prispôsobovania si“ histórie rôznymi činiteľmi a vedome sa vyvarováva zjednodušo-

vaniu, ktoré je spôsobené rigidnosťou lineárnej histórie.³ Pri skúmaní historického naratívu a historiografie musíme mať na pamäti, kto, kedy a prečo historické udalosti vykladá.

Spoločná história je základom toho, čo Benedikt Anderson nazýva *imagined community*, teda pomyselné spoločenstvo. To predpokladá, že skupina na základe spoločnej historickej pamäti, skúseností, ktoré zdieľa, kultúry, jazyka a pod. cíti určitú spolunáležitosť.⁴ Na tomto mieste treba tiež pripomenúť, že národná identita, s ktorou sa stotožňuje skupina ľudí, ktorá sa vníma ako národ, nie je niečo stále a nemenné. Naopak v čase sa môžu akcentovať rozličné prvky, a tak sa môže premieňať. Zároveň si treba uvedomiť, že národná identita nie je homogénna entita, ale akýsi kglomerát identít, kde sa premietajú rôzne zložky (etnické, náboženské či rodové identity).

Taiwan má pomerne krátku, ale komplikovanú históriu, v ktorej sa odráža geopolitický vývoj oblasti. Snáď viac ako inde môžeme hovoriť o „mnohohlase“, ktorý sa podieľa na formovaní taiwanskej národnej identity. Ye Shitao 葉石濤 (1925–2008) a jeho tvorba predstavujú jeden z týchto „hlasov“. Jeho povojnové dielo predstavuje historické udalosti, ktoré sú pre budovanie taiwanskej národnej identity a kolektívnej historickej pamäti kľúčové. Ye Shitao časťou svojich poviedok dokresľuje dobové vnímanie taiwanskej identity v povojnovom období, ale zároveň ju i vytvára.

Ye Shitao

Ye Shitao je známy predovšetkým ako literárny historik a znovu objaviteľ taiwanskej literatúry pre mladšiu generáciu čitateľov. V roku 1987, pár mesiacov pred uvoľnením stanného práva, vydal prvé dejiny taiwanskej literatúry, v ktorých

¹ Definií týchto termínov existuje mnoho a je nad možnosti tohto článku o nich detailne pojednať. Pre zhrnutie problému pozri Hroch 2010, s. 13–73. Tento článok sa však prikloní k dielu Prasenjita Duary pre jeho zameranie sa na čínsky kontext. Viď Duara 1995, s. 3.

² Ibid., s. 4.

³ Ibid., s. 5.

⁴ Anderson 2006.

⁵ Ye 1987.

⁶ Ako rane povojnové obdobie sa obvykle označuje obdobie 1945–1949. Avšak Ye Shitao vydal v roku 1950 niekoľko poviedok, ktoré sa charakterom podobajú ostatným rane povojnovým poviedkam. Po jeho nútenom odmlčení sa, kedy bol vo väzení, sa jeho tvorba mení a nadobúda výrazne sociálne-kritický charakter, ktorý odpovedá literatúre v období Bieleho teroru. Preto táto práca označuje rane povojnové obdobie Ye Shitaoovej tvorby ako 1945–1950 a obdobie Bieleho teroru ako 1950–1987.

⁷ Najviac prominentné štúdie venujúce sa Ye Shitaoovej rane povojnovéj tvorbe zdôrazňujú predovšetkým ideologický odkaz, ktorý mal spisovateľ priradiť k určitej literárnej tradícii. Prvá z nich slúži ako predhovor k zbierke poviedok *Marcová Mazu* (*Sanyue de Mazu* 三月的媽祖). Autor v nej zdôrazňuje koncept revolúcie (*geming* 革命) ako jednotiaceho prvku rane povojnových poviedok. Viz. Peng Ruijin 2004, s. 1–14. Druhá štúdia od Chen Jianzhonga vidí obdobie ako tranzitné, kedy sa spisovateľ premenil z romantického mladíka s koloniálnou skúsenosťou na uvedomelého ľavicového intelektuála. Viz. Chen Jianzhong 2006, s. 33–62.

⁸ Ye 9. 6. 1948.

⁹ Ibid. 25. 6. 1948.

¹⁰ Ibid. 25. 7. 1948.

¹¹ Ibid. 28. 6. 1948.

¹² Ibid. 19. a 26. 6. 1950.

¹³ Ibid. 21. 7. 1948.

¹⁴ Ibid. 18. 8. 1948.

¹⁵ Ibid. 18. 8. 1948.

¹⁶ Ibid. 28. 3. 1949.

¹⁷ Ibid. 24. 2. 1949.

¹⁸ Ibid. 11. 2. 1949.

¹⁹ „Don Juan, čo prišiel na Taiwan“, „Stretnutie Mórica Beňovského“ a „Trest smrti na Peskadorských ostrovoch“.

²⁰ „Tragédia na brehu rieky“, „Odplata“, „Prostitútka“, „Obet svätej matky na Nebesiach“ a „Marcová Mazu“.

stanovil autoritatívnu definíciu, čo je taiwanská literatúra a v akom vzťahu je k ostatným literatúram.⁵ Podľa neho do taiwanskej literatúry spadali diela, ktoré primárne odrážali taiwanské špecifiká a dosť často boli neskôr charakterizované ako sociálnekritické (tj. vystupujúce proti režimu).

Jeho tvorba spadá do všetkých období taiwanskej literatúry, ktoré literárna história rozlišuje ako obdobie za japonskej vlády (1898–1945), rane povojnové obdobie (1945–1950),⁶ obdobie Bieleho teroru (1950–1987, predovšetkým však v 60. rokoch) a nakoniec obdobie po uvoľnení (po r. 1987). Jeho dielo, či už literárne historické alebo literárna tvorba, je predchnuté záujmom o zachytenie reality: tej práve prežívanej, alebo historickej. Skúmanie vzťahu reality – histórie – fikcie možno badať už od jeho rane povojnového obdobia, kedy oproti neskoršej dobe charakteristickej silno realistickým prístupom experimentuje s interpretáciou historickej skutočnosti. Napriek tomu, že sa jedná o výrazné poviedky, taiwanskí literárni kritici im moc záujmu nevenujú a sústreďujú sa na jeho neskoršie dielo, ktoré je úzko prepojené s politickou a spoločenskou angažovanosťou.⁷ V rane povojnových poviedkach sa Ye Shitao vracia do predmoderného obdobia (17., 18. a 19. storočie), zaujíma ho i obdobie japonskej správy, ale i udalosti nie tak vzdialené (napr. Incident 2.28 z roku 1947). Tieto poviedky však v rôznej miere pracujú s doložitelnou historickou realitou.

Rane povojnová tvorba

Ye Shitao v období od roku 1945 do roku 1949, kedy sa na ostrov presúvala vláda Kuomintangu, ale ešte ho úplne neovládla, v rôznych periodikách vydal celkom jedenásť poviedok, ktoré zachycujú niekoľko historických období: V 17. storočí sa odohrávajú nasledujúce poviedky: „Tragédia na brehu rieky“ (*Hepan de beiju* 河畔的悲劇),⁸ „Odplata“ (*Fuchou* 復讐),⁹ „Prostitútka“ (*Changfu* 娼婦),¹⁰ „Don Juan, čo prišiel na Taiwan“ (*Lai dao Taiwan de Tang Fen* 來到臺灣的唐·芬).¹¹ V 18. storočí to je poviedka: „Stretnutie Mórica Beňovského“ (*Molisi Beni'aosiji de zaoyu* 莫里斯貝尼奧斯基的遭遇).¹² Historické udalosti v 19. storočí si ako pozadie berú poviedky: „Trest smrti na Peskadorských ostrovoch“ (*Penghu dao de sixing* 澎湖島的死刑)¹³ a „Návrat domov“ (*Gui xiang* 歸鄉).¹⁴ Dve poviedky sa odohrávajú za japonskej správy ostrova: „Wang Hunping, mačka a žena“ (*Wang*

Hunping mao he yige nüren 汪昏平·猫和一个女人)¹⁵ a „Obet svätej matky na Nebesiach“ (*Tian shang shengmu de jidian* 天上圣母的祭典).¹⁶ Tematicky do povojnového obdobia spadajú poviedky: „Opustená“ (*Lingding nü* 伶仃女)¹⁷ a „Marcová Mazu“ (*Sanyue de Mazu* 三月的媽祖).¹⁸

Keď sa pozrieme na štruktúru týchto poviedok, rozpadajú sa na dve skupiny. V jednej skupine¹⁹ sú hlavnými postavami predovšetkým predstavitelia západu, ktorí z rôznych dôvodov prišli na Taiwan. Dochádza k určitému stretu dvoch pohľadov na svet, čoho výsledkom je nepochopenie kultúry ostrova zo strany predstaviteľov západnej kultúry a ich odchod preč. Tieto poviedky nebyvajú nadviazané na konkrétnu historickú udalosť. Na úrovni výstavby poviedok spisovateľ experimentuje s výkladom, kedy do výkladu historicky fikčného hrdinu zámerne vkladá mätúce prvky, ktoré akoby rozostierajú historickú realitu. Druhá skupina poviedok²⁰ sa výrazne líši ako výberom hrdinovia pochádzajúci z ľudu, tak úzkou nadväznosťou ku konkrétnej udalosti. Tu hlavnou témou je boj proti vonkajšiemu nepriateľovi. Vzhľadom na to, že nás v tomto článku primárne zaujíma vzťah histórie a jej zobrazenie v diele Ye Shitaoa, nasledujúca analýza sa sústreďí len na druhú skupinu poviedok. Poviedka „Marcová Mazu“ je nielen lineárnym vyvrcholením zobrazovanej histórie, ale zároveň je pretnutím oboch módov Ye Shitaoovej rane povojnovéj tvorby.

17. storočie a jeho zobrazenie v Ye Shitaoových poviedkach

Taiwan má veľmi špecifický politický štatút, ktorý hlboko korení v historickom vývoji. Samotný koncept dejín Taiwanu nemá dlhé trvanie, ale pre nedostatok priestoru sa tomu nemôžeme detailnejšie venovať. Pre potreby tohto článku postačí vedieť, že až do 90. rokov 20. storočia dejiny Taiwanu prakticky neexistovali. Záujem o Taiwan sa začal objavovať až s rozvíjajúcim sa politickým a kultúrnym vedomím, ktoré sa zámerne vydeľovalo proti všetkému čínskemu, zastupovanému Kuomintangom, tj. Národnou stranou, ktorá ostrovu vládla od roku 1945. Novo vytvorená taiwanská národná identita je chápaná ako multikultúrna, kde konečný výsledok je konglomerátom viacerých prvkov. Takto formulovaná identita zdôrazňuje rozdielnosť a kultúrnu špecifickosť.

V čom je teda Taiwan špecifický? Poďme sa v skratke pozrieť na jeho históriu. Taiwan býval ostrov na periférii. Ostrov sa v historických prameňoch objavuje až v 15. storočí. Do tej doby bol osídlený domorodým obyvateľstvom austronézskeho pôvodu. Ale situácia sa zmenila s európskou expanziou v regióne. Ostrov pre svet síce objavili Portugalci, ktorí ho nazvali Iha Formosa, ale sami o neho moc nejavili záujem. Zrejme preto, že svoju obchodnú činnosť sústreďovali predovšetkým v juhovýchodnej Ázii a od roku 1557 mali svoju základňu v Macau. O Taiwan však prejavili záujem Španieli a neskôr Holanďania, ktorí sa do hry o kolónie zapojili pomerne neskoro a podobne ako Španieli ašpirovali na obchodovanie s Japonskom.

Holanďania, ktorí na ostrove založili dve pevnosti, sa snažili o trvalé osídlenie ostrova čínskym obyvateľstvom. To malo na jednej strane zabezpečiť jedlo pre holandské sídla a tiež i bezpečnosť proti domorodému obyvateľstvu. Medzi prvými prichádzajúcimi boli príslušníci etnickej skupiny Hoklo, ktorá obývala územie dnešnej fujianskej provincie. Neskôr prichádzali príslušníci menšiny Hakka. A práve tieto dve skupiny čínskeho obyvateľstva, ktoré behom storočí medzi sebou zviadli stovky šarvátok, sa stali základom pre súčasnú najpočetnejšiu skupinu taiwanského obyvateľstva – usadlíkov či *bensheng ren* 本省人.²¹

Takéto umelé usporiadanie, kedy európska mocnosť riadi migráciu a osídľovanie územia obývaného domorodcami, samozrejme vyvolávalo napätie a jednotlivé skupiny sa vojensky stretávali o pôdu. Holanďania však využívali spojenectvá s jednotlivými etnickými skupinami, aby získali kontrolu nad ostatnými. Prekvapivo však lepšie vychádzali s domorodcami než so skupinami čínskych migrantov, a preto využívali domorodé kmene blízko holandských sídiel na udržiavanie poriadku. Holanďania jak na domorodcov,²² tak na čínskych usadlíkov uvalili

vysoké dane a práce, čo vyústilo v niekoľko povstaní.²³

Európska prítomnosť na ostrove bola krátka, ale z tohto obdobia sa dochovali najstaršie architektonické pamiatky na ostrove (prípadne ich rekonštrukcie), ktoré sú vyhlásené za pamiatky prvého stupňa. Európsky čriepok tak vytvára farebný obraz taiwanskej kultúry a prítomnosť pre čínske prostredie heterogénnych prvkov je opäť veľmi dôležitá pri objavovaní taiwanskej identity.

Nemenej dôležitou, a možno ešte dôležitejšou udalosťou, bol príchod Zheng Chenggonga 鄭成功 (známého tiež ako Koxinga) na Taiwan v roku 1661, ktorý porazil Holanďanov. Jeho príchod na ostrov rámcujú ďalšie udalosti v regióne. V rovnakom období Čínu dobývajú Mandžovia a Zheng Chenggong na Taiwane bol posledným z lojalistov, ktorí sa hlásili k predchádzajúcej čínskej dynastii Ming. Rodina Zheng vládla na ostrove len do roku 1683, kedy sa podvolila mandžuskej dynastii Qing.²⁴ Úloha a význam Zheng Chenggonga v dejinách je premenlivý. Jeho konanie býva interpretované ako raný prejav nacionalizmu. A to hneď na dvoch frontoch: 1) postavil sa proti Mandžuo, a 2) porazil Holanďanov, tj. západnú mocnosť.²⁵

Dôvod, prečo býva akcentovaný tento pomerne nacionalistický výklad, je daný bolestivou čínskou skúsenosťou pri pomerovaní síl so západnými mocnosťami. Zvlášť v 19. storočí, pri tzv. ópiových vojnách, Čína postupne strácala svoje územia a tiež i medzinárodný kredit. Krivda z týchto vojen sa premietla do stále vzrastajúceho národného citenia obráteného ako voči vládnucim Mandžuo, tak i Západu. Tento pocit sa samozrejme premietol do dobového hodnotenia významu Zheng Chenggonga a preniesol sa i na Taiwan. Jedná sa o významný, ale ojedinelý precedens, kedy sa „Číňan z Taiwanu“ (alebo Taiwanec, ako ho doboví intelektuáli v rane povojnovom období predstavovali)²⁶ stal významnou postavou v národnom historickom naratíve.²⁷

Ye Shitao si z dejín 17. storočia pre svoje poviedky vyberá predovšetkým Guo Huaiyiho povstanie. Guo Huaiyi 郭懷一 bol roľník, ktorý sa roku 1652 postavil do čela povstania, ktoré sa muselo narýchlo zorganizovať. Povstanci napadli holandskú pevnosť Provintia, ktorá v tom čase ešte nebola úplne opevnená. Holanďanov zahnali do stajní, kde ostali uväznení. Až na druhý deň im prišlo na pomoc ďalších 120 mužov a povstanie spolu s domorodými jednotkami potlačili. Počas päťdenného povstania bolo

← Ye Shitao (1925–2008)

²¹ Andrade 2008, kap. 6.

²² Ibid., kap. 9.

²³ Ibid., kap. 8.

²⁴ Základné informácie o Zheng Chenggongovi v Andrade 2008, kap. 10.

²⁵ Croizier 1977, s. 50–86.

²⁶ Napr. Chen Yisong 1945a, s. 3.

²⁷ V historickom diškurze je Zheng Chenggong v 10. a 20. rokoch 20. storočia prezentovaný ako symbol nacionalizmu a protimandžuského boja. V rovnakom období, kedy bol Taiwan japonskou kolóniou, japonský diškurz zdôrazňuje prepojenosť Zheng Chenggonga s taiwanským obyvateľstvom a jeho pokrvnú príbuznosť s Japonskom. Takto prispôsobený obraz Zheng Chenggonga mal za úlohu posilovať kultúrnu rozdielnosť medzi Taiwanom a Čínou a priblížiť Taiwan Japonsku. Po roku 1945 Kuomintang „znovu objavuje“ Zheng Chenggonga a jeho historickú úlohu. V národnom naratíve sa zdôrazňuje protimandžuský odpor, ktorý má byť priamym predchodcom protimandžuského nacionalizmu vedeného Sunjatsenom, čoho výsledkom malo byť založenie Čínskej republiky. Naopak v historickom naratíve Čínskej ľudovej republiky je Zheng Chenggong zobrazovaný ako hrdina boja proti imperializmu. Viac v Croizier 1977.

Dobové snímky chrámu Kaishan wang mia 開山王廟 v Taina 開山神社 v Taina, v ktoromž bol od konca 17. storočia uctíván Zheng Chenggong 鄭成功. Budovy chrámu boli pôvodne postavené v typickom juhočínskom štýle provincie Fujian, odkiaľ prichádzali na Taiwan prví čínski usadlíci. No v čase japonskej nadvlády nad ostrovom bol Zheng Chenggongov chrám premenen na japonskú šintoistickú svätyňu Kaizan Džinža 開山神社 a pred hlavnú sieň pristavali obetný pavilón (haiden 拜殿) v japonskom štýle, obvyklú súčasť všetkých šintoistických svätých.

zabitých okolo štyri tisíc Číňanov, čo bola jedna desatina celého čínskeho obyvateľstva.²⁸ Poviedka „Odplata“ nás zavedie do obdobia tesne pred Guo Huaiyiho rebéliou. Predstavuje mladého roľníka, ktorý po návrate z poľa zistí, že jeho ženu znásilnil holandský výberca daní. Tento roľník sa predtým vedome zriekol možnosti riešiť útlak násilím a radšej sa s ním zmieril, len aby mohol žiť so ženou, ktorú ľúbi. Znásilnenie v ňom však vyburcuje potláčaný hnev a „národné“ cítenie. V krčme vyhladá medzi holandskými vojakmi výbercu a zabije ho. V bitke prichádza o život i on sám. V závere poviedky sa dozvedáme, že sa toto stalo v predvečer Guo Huaiyiho rebélie, a akoby táto udalosť bola jej fiktívnou príčinou.

Poviedka „Tragédia na brehu rieky“ nás privádza do skupiny čínskych utečencov tesne po potlačení Guo Huaiyiho povstania, ktorí prchajú pred holandskými vojskami. Túto skupinu vedie mladý vojak a určitú autoritu má i vdova po jednom z veliteľov povstania. Utečenci, predovšetkým starí ľudia, ženy a deti, si s úľavou spočinú na brehu rieky. Tu sa dozvedáme o romantickom cite, ktorý vojak prechováva k vdove, tá však do popredia kladie vyššie ciele, než je romantická láska. V závere poviedky je táto skupina napadnutá holandskými vojakmi a utečenci postupne umierajú. Vdova nadstavuje vlastné telo, aby zachránila pred guľkou malé dieťa, a vojak umiera pri pohľade na jej bezvládne telo.

Dej poviedky „Prostitútka“ sa odohráva až o desať rokov neskôr, ale jej protagonisti sú tak tiež spojení s Guo Huaiyiho povstaním. Muž, ktorý kradmo prechádza mestom v predvečer útoku Zheng Chenggonga na Holanďanov, sa

povstania zúčastnil. V tmavej uličke sa stretáva s prostitútkou, v ktorej spoznáva manželku padlého vodcu povstania. Zlá ekonomická situácia, v ktorej sa mladá vdova s malým dieťaťom ocitla, ju prinútila, aby sa stala prostitútkou. Poviedka teda vyznieva ako kritika doby, kedy kroky cudzej vlády dehonestujú miestne obyvateľstvo. Hnev namierený proti Holanďanom, na dôvažok podtrhnutý očakávaným príchodom Zheng Chenggonga, dáva vyniknúť v poviedke prítomnému národnému cíteniu, ktoré má vyústiť vo víťazstvo nad cudzou mocnosťou. Toto čítanie v podstate rezonuje s dobovým hodnotením udalostí 17. storočia, ktoré bývajú interpretované ako snaha Taiwancom o vymanenie sa z područia cudzej vlády a návrat k čínskemu režimu reprezentovanému Zheng Chenggongom.

To, čo tieto poviedky prepája, je motív Guo Huaiyiho rebélie. Je pre ne typické, že hlavnou postavou je fiktívny hrdina, často pochádzajúci „z ľudu“ (roľník, manželka zabitého rebela, vojak a pod.). Táto postava odhaľuje kritické sociálne podmienky („Odplata“, „Prostitútka“), ktoré vznikajú ako dôsledok koloniálnej prítomnosti na ostrove. Riešením tejto situácie môže byť buď náhle rozhodnutie k revolte („Odplata“), alebo sa na ich životných osudoch legitimizujú dôvody revolty voči zahraničným vládcom („Odplata“, „Prostitútka“, „Tragédia na brehu rieky“).

Celkom zaujímavou charakteristikou týchto poviedok je, že všetky odkazujú k „nepriateľovi“. Ten sa však v poviedkach vôbec neobjavuje (až na obete bitky v krčme v poviedke „Odplata“). „Nepriateľ“ teda nie je nijako konkretizovaný. Je to nejasná hrozba, ktorá je prítomná a pod jej tlakom postavy konajú. Vlastnosť „nepriateľa“ dáva tušiť, že sa jedná o zovšeobecňujúceho zástupcu pre vládnuce skupiny nečínskeho pôvodu. Boj proti nim potom symbolizuje boj za národné ciele a dá sa aplikovať ako na Holanďanov, tak i na Japoncov.

Keďže sú si tieto poviedky podobné, možno hovoriť o mini-cycle historických poviedok?

²⁸ Huber 1990, s. 265–296.

Domnievam sa, že nie. Prvým dôvodom je, že Ye Shitao sa vôbec nesnaží o zachytenie „zvykov a myslenia danej doby“. Ba práve naopak, ahistoricky vkladá novodobé myšlienky a neologizmy do týchto poviedok. Obzvlášť krikľavo pôsobia termíny ako *jiefang* 解放 (oslobodenie), *zìyóu* 自由 (sloboda)²⁹ či *gemìng* 革命 (revolúcia).³⁰ Novodobé termíny naznačujú, že poviedky by nemali byť čítané v kontexte 17. storočia, ale v kontexte povojnového obdobia, kedy Taiwanci videli svoju (národnú) identitu ako výsledok boja proti cudzím mocnostiam.

Otázkou zostáva, či autor aktuálny svet minulosti vôbec zobrazuje. Pri bližšom ohliadnutí sa zdá, že ani nie. Z poviedok sa nedozvieme nič o dobe, živote či zvykoch. Spôsob, akým sú zobrazované útrapy, by sa dal aplikovať na ktorúkoľvek dobu. Preto sa musíme spýtať, prečo Ye Shitao volí dané historické pozadie a akú funkciu v týchto poviedkach spĺňa? Odpoveď opäť nájdeme v dobovom diškurze. Po roku 1945, ale predovšetkým v roku 1946 u taiwanských intelektuálov možno badať tendenciu vracať sa do dôb minulých a predstavovať či znovu interpretovať taiwanské dejiny. V článkoch alebo poviedkach sa autori snažili upozorniť na boj Taiwancov voči vonkajším agresorom (Holandania, Mandžovia, Japonci) a naopak ich samých predstaviť ako pravých príslušníkov čínskeho národa, ktorí boli bojovnejší než Číňania samotní.³¹ Z tohto pohľadu Ye Shitaove poviedky absolútne zapadajú do dobového kontextu: majú za úlohu spodobniť bojového ducha Taiwancov, ukázať ich národné ctenie a možno motivácie, ktoré ich k revolte viedli. Predstavme si úvodník súkromného periodika, vydávaného taiwanskými intelektuálmi hneď v deň oficiálneho prinavrátenia ostrova Číne (25. 10. 1945):

My Taiwanci sme voči mandžuskej dynastii Qing pod vedením Zheng Chenggonga, jeho excelencie držiteľa cisárskeho priezviska [Koxinga], národného hrdinu, zahájili pred viac ako tristo rokmi národný boj, ktorý je hodný oslavy i poľutovania. Podarilo sa nám ešte na niekoľko desiatok rokov predĺžiť vládu mingskej pokrvnej línie. Neskôr kvôli nepriazni historického vývoja došlo k obráteniu situácie a cisár Kangxi, príslušník iného národa, sa ujal vlády nad nami. ... Pretože nám chýbalo jednotné vedenie, naše národné vedomie postupne upadalo. Začali sme uznávať zbojníka ako svojho otca a väčšine Taiwancov nezostalo nič iné, než sa podriaďiť.³²

Asi nie je nutné na tomto mieste dokazovať koncepčné pochybenie autora, ktorý prisudzuje Taiwancom národné povedomie v polovici 17. storočia, kedy ťažko hovoriť o koncepcii národa. Skôr je dôležité si všimnúť, ako historický naratív vzniká. Všimnime si, že tu, podobne ako u Ye Shitaoa, je Koxinga chápaný v podstate ako Taiwanec a je integrálnou súčasťou taiwanských dejín. Ba čo viac, je zosobením taiwanského národného vedomia, ktoré sa aktívne bránilo cudzorodej agresii. Z citácie vyplýva, že Taiwan bol za Mandžuoov vnímaný ako periféria. Zároveň to však znamená, že Taiwan nepatrilo do kultúrnej sféry impéria ovládaného iným etnikom, a preto si zachoval svoju pôvodnú podstatu a bol vlastne „čínskejší“ než samotná Čína.³³

Japonské obdobie

Hore tri zmienené poviedky odohrávajúce sa v predmodernej dobe sú si podobné, ako na úrovni historického zasadenia, tak na úrovni motivickej, typologickej postáv, tak i spôsobu výstavby naratívu. Rovnakú charakteristiku zdieľa poviedka „Obet svätej matke na Nebesiach“, ktorá je však zasadená do japonského obdobia.

Mandžuská dynastia v 19. storočí postupne prehrávala jeden vojenský stret so západnými mocnosťami za druhým. Strácala svoje jednotlivé územia a medzinárodný kredit. Ešte väčší šok však nastal, keď v roku 1895 Čína prehrala vojnu s Japonskom a musela mu postúpiť mimo iného i Taiwan. Ostrov sa stal pre Japonsko vôbec prvou kolóniou a vďaka jeho ovládnutiu sa Japonsko dostalo medzi vysokých hráčov v oblasti. Japonsko chcelo, aby sa Taiwan stal jeho výkladnou skriňou, aby dokázalo, že sa o svoju kolóniu dokáže starať lepšie než západné imperialistické mocnosti.

V prvých desiatich rokoch japonskej vlády na ostrove sa ešte objavoval vojenský odpor, ale od 20. rokov môžeme hovoriť o období kultúrnej asimilácie. Je to obdobie, kedy sa vytvorili prvé taiwanské elity (moderne vzdelaní ľudia, ktorí väčšinou študovali v Japonsku). Títo po návrate domov cítili potrebu ochrániť taiwanskú kultúru proti stále siliacej a čím ďalej úspešnejšej japonskej kultúrnej asimilačnej politike. Vznikali spolky, periodiká, i literatúra. Základným znakom tejto identity bolo, že sa odkazovala k modernej čínskej kultúre.

Koncom 20. rokov vzniká i politické hnutie a v roku 1927 aj prvá politická strana (Taiwanská ľudová strana), ktorá pre Taiwan požadovala

²⁹ „Odplata“.

³⁰ „Prostitútka“.

³¹ Predstavenie taiwanskej histórie bolo jedným z cieľom časopisu *Zhengjingbao* 政經報. Jeho vydavateľ Chen Yisong 陳逸松 (1907–1999) vo svojom úvodníku (10. 11. 1945) vysvetľuje, že novo prichádzajúca vláda Taiwan nepozná a preto ho treba predstaviť. Preto je na stránkach časopisu venovaný celkom veľký priestor Zheng Chenggongovi (Chen Yisong 1945a). Ďalej sa viac rozoberá prechod pod japonskú správu, kde sa hovorí o „darovaní Taiwanu“ mandžuskou dynastiou Qing (Chen Yisong 25. 10. 1945b; Song Feiru 1945). Významným medzníkom je i založenie Republiky Taiwan roku 1895, ktoré tiež býva interpretované, ako prejav národného ctenia Taiwancov.

³² Chen Yisong 25. 10. 1945a, s. 3.

³³ Celkovo vzaté v povojnovom období máme hneď niekoľko článkov predstavujúcich Koxingu a jeho odkaz (literárna príloha *Qiao* 橋, či príloha *Xindi* 新地 – obe prílohy novín *Taiwan Xinshengbao* 台灣新生報). V tomto období tiež bola na Taiwane uvedená divadelná hra *Koxinga*, ktorá bola nastudovaná pevninským divadlom. Oproti diškurze zastávaného Taiwancami mala skôr revolučný charakter (boj Zheng Chenggonga bol chápaný ako boj triedny a proti západným kolonizátorom) a nebola na ostrove príliš kladne prijatá.

politickú autonómiu. Od roku 1927 možno badať nástup ľavicového hnutia (vznik spolkov a odborov). Táto tendencia však bola celkom zastavená v roku 1937, kedy Japonsko, ktoré viedlo druhú sino-japonskú vojnu, vyhlásilo program Kóšua. Ten mal za úkol odstrániť všetky čínske kultúrne vplyvy a z Taiwanov spravil od daných podriadených japonského cisára.

Ye Shitao svoju poviedku „Obet svätej matke na Nebesiach“ zasadzuje do kontextu siliaceho taiwanského politického a kultúrneho vedomia, kedy sa taiwanskí intelektuáli začali voči japonskej nadvláde aktívne vymedzovať. Hlavní hrdinovia príbehu, Qiu Guibi 邱圭璧 a Chunji 春姬, sú obaja na smrť odsúdení (pravdepodobne politickí) väzni. Počas prevozu však narazia na procesiu bohyně Mazu a Chunji navrhne Guibiovi, ktorý už stratil životnú silu a vieru, aby utiekli. Veseliaci sa dav umožní, aby sa svojim strážcom stratili. Qiu Guibi navrhuje Chunji, aby spolu zostali. Ona ho však opúšťa, pretože má dôležitejšie ciele než byť niečia manželka. Vždy keď potom Guibi stretne procesiu, dúfa, že ju v dave objaví, aby sa s ňou mohol oženit.

Poviedka opäť rozohráva niekoľko významov. Podobne ako ostatné historické poviedky i táto sa snaží dokázať schopnosť Taiwanov bojovať proti cudzej nadvláde, a to nielen proti Japoncom. Revolúcia však v Ye Shitaoovom podaní môže mať viacero realizácií. Okrem revolúcie za národnú autonómiu, je to i revolúcia za osobnú slobodu a v neposlednej rade i za emancipáciu žien.

Opozícia medzi aktívnou Chunji plnou ideálov a pasívnym Qiu Guibim, ktorý na dôvažok má konzervatívne názory, spochybňuje, kto je v poviedke skutočný hrdina. V porovnaní s Guibim, na ktorého sa sústreďuje vševediaci rozprávač, je skutočnou hrdinkou Chunji, ktorá je aktívna, nevzdáva sa a chápe sa každej príležitosti. Chunji tu predstavuje archetyp silnej ženy, ktorá akoby prestupuje rane povojnovými Ye Shitaoovými poviedkami.

Obeta, objavujúca sa v titule poviedky, môže aktualizovať niekoľko významov. Na jednej strane to je skutočné obetovanie bohyni formou procesie, ktorá im zachránila život. Zdanlivá obeta Chunji, ktorá sa vzdala osobného šťastia v prospech revolúcie, však podľa posledných riadkov poviedky obetou nie je. Alebo to môže byť chápané ako ironická narážka ku Guibiho odriekaniu.

Podobne ako predchádzajúce poviedky, ani v tejto nie je zasadenie do historického kontextu výrazne funkčné. Japonské obdobie tu funguje

ako pozadie, na základe ktorého sa negatívnym vymedzením formuje idea revolty a implikuje i formovanie samostatnej taiwanskej identity. Teda to, čo Ye Shitao neskôr chápal ako typický rys taiwanskej literatúry – sociálna kritika.

Poviedka nám ukazuje niečo i z koloritu ostrova – teda niečo, čo neskôr Ye Shitao vo svojich dejinách chápe ako taiwanská špecifickosť. Tu konkrétne sa predovšetkým jedná o kult bohyně Mazu. Procesia v poviedke nám taktiež pomáha poviedku časovo zasadiť, pretože vieme, že od roku 1937 bol vyhlásený asimilačný program Kóšua, v rámci ktorého došlo k zrušeniu čínskych náboženských praktík, ktoré mali byť nahradené japonskými.

Záchrana oboch väzňov v dave oslavujúcim bohyňu Mazu, patrónku Taiwanov a bohyňu milosrdenstva, je symbolická. A Mazu tu predstavuje skrytú obnovujúcu silu ostrova a jeho obyvateľov. Tento motív nájdeme aj v poviedke „Marcová Mazu“, o ktorej bude ešte reč.

Povojnové obdobie a Incident 2.28

Incident 2.28 (28. februára 1947) a udalosti, ktoré bezprostredne nasledovali, boli vyvrcholením ekonomickej a spoločenskej krízy, ktorou Taiwan prechádzal už od augusta 1945, a môžu byť chápané teda ako dôsledok integračnej politiky vlády Kuomintangu. Spoločenské napätie, ktoré vznikalo medzi vládnuou elitou a miestnymi obyvateľmi, ktorým bolo odopreté právo podieľať sa na správe ostrova, sa postupne stupňovalo, až prerástlo v celotaiwanské ľudové povstanie namierené proti vládnej garnitúre a Číňanom z pevniny vo všeobecnosti. Druhý významný dôvod vedúci k spoločenským nepokojom a k nespokojnosti s vládou kuomintangského guvernéra Chen Yiho 陳儀 predstavuje dopad ekonomickej reformy na všetky vrstvy taiwanskej spoločnosti. Vďaka prístupu provinčnej a centrálnej vlády k taiwanským podnikom došlo k uzavretiu mnohých tovární a k poklesu výroby. Prepustení zamestnanci, vracajúci sa taiwanskí vojaci bojujúci v japonskej armáde a veľká amnestia v roku 1946, to všetko zvýšilo počet nezamestnaných predovšetkým v mestách. A práve táto skupina predstavovala jednu z dôležitých vrstiev, ktorá hrala významnú úlohu v šírení Incidentu nielen v rámci Taibeie, ale i v ďalších taiwanských mestách.³⁴ Napriek Chen Yiho snahám izolovať taiwanskú ekonomiku od čínskej došlo k devalvácii taiwanskej meny a vysokej inflácii. Okrem toho mnohé komodity podliehali kontrole Monopolného úradu, čo

³⁴ Chen Cuilian 1995, s. 113.

Sochy bohyně Mazu 媽祖 na hlavnom oltári chrámu Tianhougong 天后宮 v Lugangu 鹿港, ktorý bol založený ako jeden z prvých na taiwanskej pôde roku 1647. (Foto Jakub Hrubý)

dávalo vzniknúť ako čiernemu trhu, tak i organizáciám, ktoré ho riadili. Kombinácia týchto faktorov vytvorila napätú situáciu, ktorá postupne od začiatku roku 1946 gradovala, až vyústila v množstvo menších stretnutí medzi taiwanským obyvateľstvom a políciou či vojskom a neskôr viedla k Incidentu 2.28.³⁵

Incident z 28. februára začal deň predtým roztržkou medzi predavačkou cigariet a zamestnancami Monopolného úradu, ktorí robili záťah na nelegálnych priekupníkoch. Okolo roztržky sa zhromaždil dav okolo 500 ľudí, ktorí podporovali predavačku. Dôstojník vystrelil a náhodne sa trafil do prizerajúceho, čo vyvolalo vlnu násilia zo strany davu. Nasledujúci deň sa okolo dva až tri tisíc ľudí zhromaždilo pred Monopolným úradom a niekoľko stoviek pred Úradom guvernéra, kde došlo k ďalšej streľbe do davu. Vlna násilia väčšinou zameraná proti prisťahovalcom z pevniny a vládny úradom zachvátila nielen Taipei, ale vďaka médiám sa šírila i do ďalších miest. Vláda hlboko podcenila nálady Taiwančanov a v prvých dňoch incidentu bola takmer bezbranná. Na celom ostrove bolo až do prvých marcových dní prerušené železničné spojenie, dodávky elektriky a telefóny.³⁶ Vojskové velenie 28. februára večer vyhlásilo stanné právo.

Guvernér Chen Yi paralelne komunikoval s prezidentom Čankajškom, ktorý sa na základe kusých informácií, ktoré prichádzali i z iných inštitúcií na Taiwane,³⁷ rozhodol poslať na Taiwan vojsko. Sekundárna literatúra sa zhoduje na tom, že jednou z hlavných motivácií, prečo boli vojská na Taiwan poslané, bola nepodložená hrozba komunistického prevratu. Ďalším dôvodom bola i chybná interpretácia požiadavky samosprávy pre Taiwan ako snahy o osamostatnenie.³⁸

Až do príchodu Wei Daominga 魏道明 (1899–1978), Čankajškom menovaného nového guvernéra provincie (od 15. 5. 1947), sa armáda jala prenasledovať členov hnutia a ich ozbrojených prívržencov, ktorí sa v jednotlivých oblastiach živelne sformovali v nepokojnom čase po Incidente. Toto obdobie bolo obdobím zabíjania, procesov a väznenia bez zvláštnych dôvodov, často na základe udania alebo osobnej pomsty. Čistky sa nediali len v Taipei, ale na území celej provincie, často i v horách, kde sa títo prívrženci ukryli, a preto sa i nazýva „čistenie vidieka“ (*qing xiang* 清鄉).³⁹ Počty obetí samotného Incidentu, obdobia do príchodu vojsk a v prvom rade po ich príchode sa výrazne rozchádzajú. Rozptyl odhadu je od 1000 až po 100 tisíc obetí.⁴⁰

³⁵ Detailné informácie o zmenách taiwanskej ekonomiky v *Ibid.*, s. 81–94.

³⁶ Phillips 2003, s. 75.

³⁷ Viac o komunikácii medzi prezidentom Čankajškom, ústrednou vládou s taiwanskými inštitúciami v Chen Cuilian 1995, s. 321–359.

³⁸ Generál Ke Yuanfen 柯遠芬 (1908–1997) z taiwanskeho generálneho štábu a dokonca i generál Bai Chongxi 白崇禧 (1893–1966), minister obrany vyslaný na inšpekciu Taiwanu po udalostiach Incidentu 2.28, sa zhodujú, že 10. 3. 1947 bol vyhlásený Nový čínsky demokratický štát (*Xin hua minzhu guo* 新華民主國). Tieto informácie sa však objavujú len v ich hlásení a ako Chen Cuilian (1995, s. 341–342) konštatuje, žiadna iná zmienka o existencii takéhoto štátu nebola doposiaľ nájdená.

³⁹ Viac o čistkách v Lai – Myers – Wei 1991, s. 151–164.

⁴⁰ Obhajcovia nižších čísel boli blízki vláde Národnej strany. Naopak kritici prezidenta Čankajška sa klonia k vyšším číslam. Medzi odborníkmi sa dospelo k odhadu okolo 10 000 obetí (zabití i zranení). K diskusií o počte obetí viď Phillips 2003, s. 83.

Poviedka „Marcová Mazu“ sa odohráva pravdepodobne po udalostiach Incidentu 2.28. Vyčerpaný hlavný hrdina, Nurio (japonské meno, čín. čítanie: Lüfu 律夫), uteká pred vojskom a po troch dňoch blúdenia sa dostáva do zapadnutej dediny. Na príhovor mladej ženy s dieťaťom mu poskytnú pomoc v chráme bohyně Mazu.

Napriek tomu, že poviedka „Marcová Mazu“ je chápaná taiwanskou literárnou históriou ako realistická a ovplyvnená myšlienkou socializmu, to, čo nám je predkladané, sú halucinácie vyhladovaného, smädného a unaveného muža. Jedná sa pravdepodobne o zámer, aby obsah v čase uťahujúceho sa režimu zostal rozostrený. Poviedka samotná síce presné časové zasadenie neudáva, ale z príbehu je zrejme, že odkazuje k Incidentu 2.28.

Nurio však nie je prvoplánový hrdina povstania. Z jednej spomienky vyplýva, že bol povaľač, ktorého živila manželka-prostitútka. Keď sa v meste N. rozohorela revolta, dostáva sa akoby náhodou do jej čela. Keď sa však mnohí Taiwanci vzdali po príchode vojsk, on odmieta rezignovať a prijať výsledok hnutia. Verí, že povstanie bolo správne, ale nebolo správne zorganizované.

Podobne ako v predchádzajúcej poviedke, i tu opäť jasne vystupuje motív bohyně Mazu. V poviedke má tri podoby, ktoré vždy súvisia s pomocou a so súcitom: 1) na jednej strane to je vyššie spomenutá manželka, ktorá s Nuriom súcitila a živila ho, 2) potom mladá žena kojaca dieťa, ktorá sa Nuria zastala, a tak v dedine napriek prebiehajúcim čistkám získal azyl, 3) a v neposlednom rade je to božstvo samotné, v ktorého chráme našiel prístrešie.

Podobne ako v poviedke „Obet svätej matke na Nebesiach“, i tu obe ženské postavy predstavujú v porovnaní s umdleným a zoslabeným Nuriom silné ženy, ktoré prepojením na bohyňu Mazu, patrónku ostrova, by reprezentujú Taiwan a jeho základné charakteristiky.

Z pohľadu naratívnej techniky je poviedka na pomery rane povojnovej literatúry, kedy sa uprednostňuje er-formový rozprávač a realistické lineárne rozprávanie, relatívne nevšedná. Vystupuje tu vševediaci rozprávač, ktorý čitateľovi dáva nahliadnúť do myslenia hlavného hrdinu. Tento výrazne subjektívny prístup na jednej strane mozaikovite dopĺňa obraz vykladaných udalostí. Na druhej strane ten obraz i rozostreje: rozptýlenosť jednotlivých myšlienok a rozbíjanie časovej osy akoby bránia zrekon-

štruovať celkový sled udalostí. Tým autor dosahuje, aby toto politicky citlivé téma, akým v roku 1948 Incident 2.28 určite bol, nebolo pojednané v úplnej nahote. Súčasne sa mu darí poukázať na dôvody zlyhania tohto hnutia i na vieru v jeho pokračovanie. Avšak použitie týchto naratívnych techník dokazuje, že sa nejedná o realistické dielo, ako by ho taiwanská literatúra rada videla.

Táto poviedka uzatvára sériu Ye Shitaových historických poviedok, ktoré tvoria akýsi alternatívny historický naratív zdôrazňujúci odbojný aspekt taiwanskej minulosti, poukazujúc na špecifiká taiwanskej skúsenosti a na charakteristiky miestnej kultúry. V tomto ohľade sú poviedky skutočne tým, čo od taiwanskej literatúry očakávala väčšina čitateľov literárneho poľa.

Pretínajúce sa témy a tendencie

Tieto poviedky sú prepojené nielen naviazaním na historické udalosti, ale objavujú sa v nich dva opakujúce sa motívy, ktoré sa tiahnu hore uvedenými poviedkami ako červené nitky. Jedným z nich je konflikt medzi romantickým citom a bojom za vyšší princíp, druhým potom motív silnej ženy, často zobrazenej ako bohyňa Mazu, ochrankyňa a bohyňa milosrdenstva. Zaujímavé je, že z diachrónneho hľadiska dochádza v týchto poviedkach k ideologickej radikalizácii a poviedky sa postupne začínajú otvorenejšie hlásiť k revolučnému postoju ako aktívnemu spôsobu riešenia problémov na Taiwane.

Láska versus vyšší princíp

Konflikt medzi romantickým citom a spoločenskou angažovanosťou (až revoltou) možno vnímať ako akúsi kontinuitu v kontexte predchádzajúcej Ye Shitaovej tvorby. Ye Shitaove dielo vzniklé v japonskom období býva charakterizovaná ako „romantické“.⁴¹ V poviedkach z tohto obdobia sa objavuje obraz mladého intelektuála, ktorý trpí nešťastnou láskou. V povojnovom období sa však objavuje konflikt medzi citom a uprednostnením vyššieho cieľa v prospech spoločnosti.

V poviedke „Odplata“ je konflikt medzi láskou a revoltou formulovaný najjasnejšie: namiesto toho, aby sa pridol ku svojim druhom, ktorí bojujú voči koloniálnej nadvláde, roľník radšej volí život v porobe, ale po boku milovanej ženy. Po jej zneužití, kedy sa mu jeho svet rozpadne, rozhodne sa konať a stavia sa tak po bok svojich druhov. Je to otvorený príklon k revolte či revolúcii.

V poviedke „Tragédia na brehu rieky“ sa stretávame s potlačovaným citom medzi vdovou po vodcovi rebélie a mladým vojakom, ktorí obaja prchajú pred holandskými vojskami. Na pozadí historickej udalosti môžeme sledovať romancu, ktorá sa z rôznych dôvodov nemôže rozvinúť: Vdova má na jednej strane zábrany, pretože sa jedná o morálne nevhodný vzťah. Zároveň okolnosti, v ktorých sa obaja nachádzajú, nie sú pre romantický cit priaznivé. Po útoku holandských vojsk ona umiera ako prvá a on sa k nej doplází, čím svojím spôsobom dovŕši ich spojenie v momente svojej smrti. Keď sa vrátíme k názvu tejto poviedky, otázkou zostáva, či sa tragédiou myslí nenaplnená láska, alebo porážka Taiwancov zo strany Holanďanov.

Pomyselným vyvrcholením tejto tendencie je poviedka „Obet svätej matke na Nebesiach“. Mladá revolucionárka v momente, keď čelí tejto dileme, jednoznačne odmieta romantickú lásku kvôli vyšším, revolučným cieľom a boju proti japonskej nadvláde.

Rovnaké téma je rozpracované v poviedke „Wang Hunping, mačka a žena“. Táto poviedka sa odohráva v japonskom období, ale nezobrazuje nijakú konkrétnu historickú udalosť. Poviedka je postavená na protiklade dvoch hlavných postáv: rozprávača a Wang Hunpinga. Autor postupne odhaľuje rozovierajúce sa nožnice vzťahy medzi oboma priateľmi, ktorí v zásade zdieľali podobnú životnú skúsenosť. Rozpor by sme mohli charakterizovať ako rozpor medzi „idealizmom“ Hunpinga, ktorý tu je skôr predstavený negatívne ako človek uzamknutý do snového sveta, a „realizmom“ rozprávača, ktorý zosobňuje triezvy pohľad na svet. Ich rozpor sa začína nezhodou nad otázkou ideálnej partnerky: Hunping obdivuje Japonky a opovrhuje Taiwankami, pretože sú podľa neho nevzdelané a syrové. Rozprávač naopak vyzdvihuje čistotu a jednoduchosť taiwanských žien. Hunping sa zalúbi do vydatej Japonky a sám si ten vzťah maľuje ako platonický. Rozprávač v ňom od začiatku vidí chlipnosť, čo sa i nakoniec potvrdí. Rozpor medzi priateľmi je nakoniec zosobnený vo vzťahu k mačke, ktorú si Hunping kúpil a ktorej dal rovnaké meno, ako mala jeho milienka. Je mu akousi iluzórnou náhradou za ňu a vytvára si tak alternatívnu realitu, s ktorou rozprávač nesúhlasí.

Rozpor však prechádza na ideologickú a triednu úroveň. Wang Hunping je charakterizovaný ako potomok bohatej rodiny a idealista odtrhnutý od reality, kým rozprávač je z chudob-

ných pomerov a uznáva len pred ním existujúcu skutočnosť. To ho nakoniec viedlo k tomu, že odišiel na vidiek, kde začal pracovať s roľníkmi. I keď si rozprávač najskôr nebol istý svojou cestou, po poslednom stretnutí s Hunpingom nadobúda istotu, že „realistický“ pohľad na svet je jedinou cestou, ako pomôcť spoločnosti, a dúfa, že sa i Hunping časom pripojí.

Táto poviedka teda je akýmsi lapidárnym doslovom k predchádzajúcim poviedkam, kde sa riešil konflikt medzi láskou a vyšším cieľom. Jednoznačne nielen výberom motívov ale i slovnou zásobou svedčí o príklonu k myšlienkam socializmu a proletárskej revolúcie. Objavujú sa tu motívy odchodu na vidiek a učenia sa od roľníkov, ktoré sú stavané do protikladu s iluzórnosťou života intelektuála. Poviedka je koncipovaná veľmi schematicky a didaktívne, ale na svoju dobu bola veľmi odvážna práve pre to, že propaguje takéto myšlienky.

„Taiwan je žena“

Ako bolo spomenuté vyššie, z jednotlivých povojnových naratívov jasne vystupuje motív silnej ženy, v ktorých rukách sa nachádza osud mužských protagonistov. Silná žena, súcitná matka či bohyňa Mazu sú opakujúce sa motívy.⁴² I keď v jeho poviedkach sú ústrednými postavami muži, ženské postavy symbolizujú skrytú silu Taiwanu. Inovatívna prezentácia identity Taiwanu ako silnej ženy je niečo, čím Ye Shitao predbehol svoju dobu. Podobné motívy nájdeme v taiwanskej literatúre až koncom 20. storočia, kedy autorky zo ženského pohľadu sprístupňujú dejiny Taiwanu cez rodinné ságy, prípadne zdôrazňujú miestne špecifiká v spojitosti s každodennosťou ženy (oproti jednorazovým hrdinským činom mužov). Ženy sú tu predstavované ako nemenné veličiny nesúce na svojich pleciach bremená dôsledkov politických činov mužov.

Takéto zobrazenie ženy rezonuje s Ye Shitaoým zobrazením žien v jeho rane povojnovej tvorbe. Ním zobrazované ženy berú na seba dôležité rozhodnutia, sú schopné niesť dôsledky a na dôvažok sú súcitné. Tieto vlastnosti sú typické i pre patrónku Taiwanu a prenesením významu bohyňa a jej jednotlivé zosobnenia Taiwan reprezentujú.

Takéto čítanie, ktoré prepája Taiwan a ženu, je pomerne revolučné, pretože odhaľuje črtu tvorby, ktorá sa nezhoduje s rozšírenou predstavou, kde nositeľom pokroku (čo je pre definíciu mladého národa veľmi dôležité) je muž.

⁴² Pripomeňme si vdovu chrániacu cudzie dieťa po revolucionárovi v poviedke „Tragédia na brehu rieky“; vdovu a matku, ktorá útrpne znáša dôsledky Guo Huaiyiho povstania (ale zároveň dúfa v lepšiu budúcnosť) v poviedke „Prostitútky“; mladú revolucionárku z poviedky „Obeta svätej Matky na Nebesiach“; roľníčku-matku z poviedky „Marcová Mazu“, ktorá zachráni život Nuriovi; a v neposlednom rade samotnú bohyňa Mazu, ktorá nie je postavou v tom pravom slova zmysle, ale hore zmienené postavy sú akoby jej zosobnením.

Naopak v Ye Shitaových poviedkach muži zlyhávajú: dôstojník v „Tragédii na brehu rieky“ sa necháva unášať romantickým citom, roľník v „Odplate“ volí teplo domova, väzeň v poviedke „Obeta svätej Matky na Nebesiach“ nechápe nasadenie mladej radikálky ani podstatu modernej spoločnosti, kde by ženy nemali byť len niekoho manželkou, Nurio z poviedky „Marcová Mazu“ je povalač a Wang Hunping je ztratená existencia. Ye Shitao tak nie je typickým „mužským spisovateľom“, ktorý sa sústreďuje na „veľký národný naratív“, ale akoby preberal ženský pohľad (život, či obeť po oných veľkých rozhodnutiach v prospech národa). Predstava Taiwanu ako ženy je v rane povojnovom období skutočne ojedinelá.

Záver

Rane povojnové poviedky Ye Shitaoa väčšinou nie sú stredobodom záujmu literárnych historikov a kritikov. Jednak je to dané tým, že niektoré z poviedok sa vymykajú celožitnému smerovaniu spisovateľa k sociálne-kritickej literatúre, a po druhé pravdepodobne preto, že tieto poviedky nespĺňajú novodobú predstavu o tom, čo je taiwanská identita.

Hore analyzované Ye Shitaoove poviedky sú zasadené do konkrétneho historického okamihu, kde je však historická realita väčšinou oklieštená len na problém útlaku Taiwancom zo strany cudzích mocností a ich boj proti nemu. Predovšetkým poviedky zasadené do 17. storočia a japonského obdobia majú takéto jasné vyznenie. Naopak poviedka zo súčasnosti a dotýkajúca sa politicky citlivých udalostí, ako je poviedka „Marcová Mazu,“ je časopriestorovo rozostrená.

Ye Shitaoov historický naratív, ktorý konštruje v poviedkach o boji proti vonkajším agresorom, vidí taiwanskú kultúru ako čínsku. Spracovanie poviedok na úrovni formy a jazyka plne odpovedá dobovému diškurzu. Ye Shitao sa rozchádza s novodobou definíciou taiwanskej identity (ako multikultúrnej) práve vtedy, keď zdôrazňuje, že Taiwan je vlastne čínsky.

Tieto poviedky tvoria určitý most medzi Ye Shitaoovou ranou tvorbou (kritikmi chápanou ako nevyšpelená a romantická) smerom k sociálne-kritickej a národne uvedomelej tvorbe. Tento prechod jasne vidieť v sledovaní premeny motívu rozporu medzi „láskou“ a „vyššou vecou“, kedy postupne dochádza k odsúdeniu romantickej lásky a osobného šťastia.

Až na práve zmienenu charakteristiku Ye Shitaoova tvorba odpovedá dobovej politickej i literárnej klíme. I keď treba zdôrazniť, že jeho tvorba výrazne vyčnieva z bežnej dobovej literárnej produkcie, kde prevažuje ideológia nad umeleckým prevedením.

Použitá literatúra

Anderson, Benedict R.: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London – New York, Verso, 1991.

Andrade, Tonio: *How Taiwan Became Chinese: Dutch, Spanish, and Han Colonization in the Seventeenth Century*. New York, Columbia University Press, 2008. Dostupné z <http://www.gutenberg-e.org/andrade/index.html> [navštívené 15. 2. 2016].

Duara, Prasenjit: *Rescuing History from the Nation*. Chicago, The University of Chicago Press, 1995.

Hroch, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody: Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha, SLON, 2010.

Huber, Johannes: Chinese Settlers Against the Dutch East India Company: The Rebellion Led by Kuo Huai-i on Taiwan in 1652. In: Vermeer, E. B. (ed.): *Development and Decline of Fukien Province in the 17th and 18th centuries*. Leiden, Brill, 1990, s. 265–296.

Chen, Cuilian 陳翠蓮: *Paixi douzheng yu quanmou zhengzhi: 2.28 beiju de ling yi mian 派系鬥爭與權謀政治: 二二八悲劇的另一面* [Boj klik a politika taktizovania: iná tvár tragédie Incidentu z 28. februára]. Taipei, Shibao chubanshe 時報出版社, 1995.

Chen, Jianzhong 陳建忠: Cong huangguo haonian dao zuoqing qingnian: Taiwan zhanhou chuqi (1945–1949) Ye Shitao de xiaoshuo chuanzuo yu sixiang zhuanxi 從皇國少年到左傾青年：臺灣戰後初期 (1945–1949) 葉石濤的小說創作與思想轉折 [Od detstva počas japonského cisárstva k lavicovej mladosti: Ye Shitaoová poviedková tvorba v rane povojnovom období (1945–1949) a premeny jeho myslenia]. *Taiwan wenxue xuebao 臺灣文學學報* 8 (2006), s. 33–62.

Chen, Yisong 陳逸松 (a): Chuangkan ci: Minzu yishi zhi fayang ji zheng ge zhidao zhongxin 創刊詞—民族意識之發揚及整個指導中心 [Úvodné slovo: Rozvíjanie národného vedomia a podstata celého učenia]. *Zhengjingbao 政經報* 1/1 (25. 10. 1945 [1998]), s. 3.

— (b): Shelun: Muqian jinji de zhengzhi zhu wenti 社論: 目前緊急的政治諸問題 [Úvodník: Súrne politické problémy súčasnosti]. *Zhengjingbao 政經報* 1/2 (10. 11. 1945 [1998]), s. 3.

Crozier, Ralph C.: *Koxinga and Chinese Nationalism: History, Myth, and the Hero*. Cambridge, Mass., East Asian Research Center, Harvard University, 1977.

Lai, Tse-han – Myers, Ramon H. – Wei, Wou: *A Tragic Beginning: The Taiwan Uprising of February 28, 1947*. Stanford, Stanford University Press, 1991.

Peng, Ruijin 彭瑞金: Zai an ye li changge de zuojia—Ye Shitao zhan hou chuqi xiaoshuo ji San yue de Mazu 在暗夜裡唱歌的作家—葉石濤戰後初期小說集《三月的媽祖》 [Spisovateľ spievajúci v tmavej noci: vydanie zbierky Ye Shitaoových povojnových poviedok Marcová Mazu]. In: *San yue de Mazu: 1940 niandai Ye Shitao xiaoshuo ji 三月的媽祖：一九四〇年代葉石濤小說集* [Marcová

Mazu – Ye Shitaova zbirka poviedok zo 40. rokov]. Gao-xiong, Chunhui chubanshe 春暉出版社, 2004, s. 1–14.

Song, Feiru 宋斐如. Minzu zhuyi zai Taiwan 民族主義在臺灣 [Nacionalizmus na Taiwane]. *Zhengjingbao* 政經報 1/4 (10. 12. 1945 [1998]), s. 3–4.

Ye, Shitao 葉石濤: Hepan de beiju 河畔的悲劇 [Tragédia na brehu rieky]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 125 (9. 6. 1948).

—: Fuchou 復讎 [Odplata]. *Zhonghua ribao* 中華日報, *Haifeng* 海風 (25. 6. 1948).

—: Lai dao Taiwan de Tang Fen 來到臺灣的唐·芬 [Don Juan, čo prišiel na Taiwan]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 132 (28. 6. 1948).

—: Penghu dao de sixing 澎湖島的死刑 [Trest smrti na ostrovoch Penghu]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 142 (21. 7. 1948).

—: Changfu 娼婦 [Prostitútka]. *Zhonghua ribao* 中華日報, *Haifeng* 海風 (25. 7. 1948).

—: Wang Hunping, mao he yige nüren 汪昏平·猫和一个女人 [Wang Hunping, mačka a žena]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 154 (18. 8. 1948).

—: Gui xiang 歸鄉 [Návrat domov]. *Taiwan lixing bao* 台灣力行報, *Xin wenyi zhoukan* 新文藝周刊 3 (18. 8. 1948).

—: San yue de Mazu 三月的媽祖 [Marcová Mazu]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 212 (11. 2. 1949).

—: Lingding nü 伶仃女 [Opustená]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 217 (24. 2. 1949).

—: Tian shang shengmu de jidian 天上圣母的祭典 [Obet svätej Matke na Nebesiach]. *Taiwan Xinsheng bao* 台灣新生報, *Qiao* 橋 fukan 222 (28. 3. 1949).

—: Molisi Beini'aosiji de zaoyu 莫里斯貝尼奧斯基的遭遇 [Stretnutie Mórica Beňovského]. *Gonglun bao* 公論報, *Wenyi* 文藝 fukan, 33–34 (19 a 26. 6. 1950).

—: *Taiwan wenxue shi gang* 台灣文學史綱 [Historický prehľad taiwanskej literatúry]. Gaoxiong, *Wenxue jie zazhi* chubanshe, Chunhui chubanshe, 1987.

Abstract

Taiwan History as Literature, Literature as History – Early Post-War Short-stories of Ye Shitao

The article analyses Ye Shitao's early post-war short-stories, which by its unique character do not meet general characterization of writer's later literary work. The article primarily focuses on representation of Taiwanese history, as a main entity in the articulation of one's national identity in the crucial, early post-war period. Secondly, it traces re-occurring motives which interlink these short-stories and contextualize them within the whole writer's literary work.

Mgr. Táňa Dluhošová, Ph.D. je vedeckou pracovníčkou Orientálneho ústavu AV ČR. Zaoberá sa literatúrou a dejinami Taiwanu. K týmto témam publikovala monografiu *Medzi svetmi: Bai Xianyong a identita v taiwanskej literatúre* (2006) a sériu článkov v angličtine i v čínštine.

Nový Orient on-line!

všetchna čísla vydaná od r. 2005 jsou dostupná na internetu

- čtete časopis na čtečce, tabletu nebo počítači
- možnost čtení on-line nebo stažení ve formátu pdf a tisku libovolných stran
- ceny elektronického vydání jsou o 50–60 % nižší než ceny vydání papírového

<https://www.alza.cz/media/novy-orient-d2171836.htm?o=1>

NOVÝ ORIENT

 alza media